

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Ik kan het me voorstellen wanneer je vandaag met wat ongemak hebt zitten luisteren. Misschien ben je net terug van vakantie. Je bent net weer ontspannen na een fijne tijd waarin je gewoon even kon genieten van goede en fijne dingen. En dan krijg je vandaag die felle woorden van Jeremia en Jezus over je heen gestort.

In Gods Naam roept Jeremia ons vandaag toe: Ben ik alleen een God van dichtbij of ook van ver? Bij Jeremia gaat het over vuur en over valse profeten. Maar de woorden van Jezus zijn minstens zo fel: Denken jullie dat ik gekomen ben om vrede te brengen? 'Ik zeg jullie, ik kom verdeeldheid brengen' (Lc 12:51). Ik weet hoe die woorden bij u binnenkomen, maar ik vind ze nogal confronterend. Verdeeldheid, discussies met geharnaste meningen: we worden dagelijks geconfronteerd met de polarisatie die ons land verdeelt. En vaak worden we er moe van. We zijn het zo ontzettend beu en verlangen naar verbondenheid, naar harmonie.

Toch wil ik je uitnodigen om nog niet af te haken. Om er nog even bij te blijven. Ondanks hun scherpte, hebben beide lezingen ons iets te vertellen. Wat beide teksten met elkaar gemeen hebben is dat ze gekenmerkt worden door Bijbelse profetie. Het zijn woorden die ons wakker schudden en onze ogen bij de realiteit en de waan van de dag houden. Bijna altijd zullen de woorden van profeten voor weerstand zorgen. En dat is misschien wel juist de bedoeling: dat ze ons onrustig maken, dat je ervan schrikt.

De woorden van Jeremia en Jezus hebben iets radicaals: ze roepen op tot ommekeer, tot een verandering en vernieuwing van ons denken en handelen. Radicaal zijn associëren wij nogal eens met blindheid. Maar radicaal zijn heeft hier ook een andere betekenis. Het woord radicaal komt van *radix*, dat wortel betekent. Het betekent dat je geworteld bent en blijft in Gods plannen. Dat Gods waarheid tot in de kern van je leven is doorgedrongen, zoals wortels die diep in de aarde reiken. Bij mensen als Jeremia en Jezus is iets bijzonders aan de hand. De woorden die ze spreken zijn zuiver en waar. Ze stralen oprechtheid uit. Je voelt aan alles dat datgene wat gezegd wordt ook helemaal overeenkomt met hun hart en hun handelen omdat ze geworteld zijn in Gods wijsheid. De dwaasheid en de leugen zullen ze dan ook onmiddellijk ontmaskeren. Bij zowel Jeremia als Jezus merk je: hier staat de waarheid op het spel.

Ik begin vandaag bij Jeremia. We moeten Jeremia situeren in de zevende eeuw voor Christus. Wanneer hij begint te profeteren is het Noordrijk Israël al omvergelopen door de Assyrische legers, die grote delen van de bevolking in ballingschap voerde. Ondertussen horen ook Egypte en Babylonië bij de opkomende wereldmachten van die tijd. In het Zuidrijk Samaria, waar Jeremia actief is, leven de mensen in grote angst en onzekerheid. Hun leefwereld is langzaamaan veranderd in een chaos, een grote warboel. En terwijl Egypte, Assyrië en Babylonië om de macht strijden, zien de leiders van het volk hun kansen schoon. Daarover gaat het voorgaande hoofdstuk. Jeremia ziet dat het recht niet gehandhaafd wordt, en dat juist de meest kwetsbare groepen worden uitgebuit. Aan de andere kant krijgt Jeremia ook te maken met valse profeten. Met mensen die zich beroepen op dromen en visioenen, maar in feite alleen de

heersende machten naar de mond praten, en zichzelf op de borst kloppen. Jeremia 23 is een aanklacht tegen deze zogenaamde profeten.

Het kan ons soms overvallen: de gedachte dat God ver weg is, dat Hij zich verbergt achter de wolken en zich in nevelen hult. Waar bent U toch, mijn God? Het is een vraag die we allemaal wel eens stellen. En toch: als je in deze zomerse dagen in de vroege ochtend naar de Zuidkust gaat, dan kun je het zien. De paarse heide, de mist die als een dekentje over het land ligt, en de vroege morgenzon die zorgt voor een haast lichttroze glans. Op zulke momenten ervaar ik dat God heel dichtbij is.

De woorden in Jeremia 23 nodigen je uit om anders te kijken. God is niet ver weg, maar juist in alles aanwezig. In alles dat leeft en ademhaalt zie je zijn scheppingskracht. En ook vandaag spreekt Hij nog steeds door zijn profeten. Wat opvalt aan Jeremia 23 is de afwisseling tussen proza en directe rede. We zijn meestal afhankelijk van Jeremia's waarnemingen. Daarin vernemen we Gods oordelen over de profeten. Maar op een paar plaatsen krijgen we directe toegang tot wat God zegt. In vers 23 en 24 bijvoorbeeld:

*Ben Ik alleen een God van dichtbij,
ben Ik niet ook een God van ver? – spreekt de HEER.
Als iemand zich verbergt, zou Ik hem dan niet zien? – spreekt de HEER.
Ben Ik niet overal, in de hemel en op aarde? – spreekt de HEER.*

'Een God van dichtbij' verwijst hier naar een God die alleen op een korte afstand kan waarnemen. In en nabij de tempel bijvoorbeeld, of binnen de grenzen van onze eigen stad. God zegt ons hier: Ik ben dichtbij, maar ik ben ook een 'God van ver'. Alleen de Enige, de Schepper van hemel en aarde is alwetend. Hij kijkt door de tijden heen en doorziet de gedachten en de daden van de mensen. Zelfs wat in het verborgene gedaan wordt, is bij Hem al bekend (vgl. Ps 139:1-2).

Jeremia is een lijdende profeet, die op moest boksen tegen valse profeten die zeer overtuigend konden zijn. Met grote woorden vertellen ze de mensen over hun visioenen en dromen, die ze natuurlijk van God zelf hebben ontvangen. Net als Jeremia gebruiken ze de profetische formule *ne'um 'ādōnāy* – 'woord van de Heer', want dat voedt de verwarring.

Jeremia wordt vaak niet geloofd. Zuchtend vraagt hij zich dan ook af hoe lang dit nog moet doorgaan. Hoe lang zullen er in het midden van de profeten, nog valse profeten opstaan die zich beroepen op dromen en daar de mond vol van hebben? Hoe lang nog zullen ze doorgaan om elkaar na te praten om zo het volk te misleiden? Nu zijn dromen en visioenen ook een kenmerk van Bijbelse profetie. Dus hoe onderscheid je dan wat waar en wat echt is?

In vers 28 geeft Jeremia scherp aan wat er op het spel staat: *'een profeet die droomt, vertelt niet meer dan een droom, maar wie mijn woorden kent, geeft mijn woorden betrouwbaar weer.*

Het gaat hier dus ook om de betrouwbaarheid van de persoon die spreekt. De Bijbel leert ons dat waarheid en betrouwbaarheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De profeet die visioenen ontvangt, moet deze naar waarheid en in overeenstemming

met de wil van God overbrengen zonder dingen te verdraaien, weg te laten of toe te voegen. Bij valse profeten zien we juist dat deze twee uit elkaar worden getrokken. Hier in Jeremia 23 klinken er drie belangrijke verwijten.

Ze stelen hun dromen van elkaar en herhalen wat ze van een ander gehoord hebben (Jer 23:27,30). Dat is het eerste verwijt. Het gaat hier niet zozeer om plagiaat. Ook Jeremia citeerde vaak de woorden van Hosea. Het probleem zit hem in het verspreiden van onwaarheden door vooral elkaar na te praten, zodat Gods waarheid verduisterd wordt en het volk de Naam van de Heer vergeet (Jer 32:27). Niet alleen de waarheid, maar ook de Naam van God staat hier op het spel. Daarom is Jeremia ook zo fel.

Het tweede verwijt komen we al in vers 26 tegen. Deze zogenaamde profeten beroepen zich op hun unieke dromen en de grote openbaringen die ze ontvangen, maar ze spreken niet met goddelijk gezag. Wij hebben ook dromen, maar dat betekent nog niet dat het goddelijke visioenen zijn. 'Het zijn profeten van de bedrieglijkheid van hun hart'. Zo luiden de laatste woorden van vers 26. Jeremia wijst erop dat we niet zomaar moeten vertrouwen op wat het mensenhart ons ingeeft. Want ons hart kan ons ook misleiden.

Het derde verwijt gaat over de autoriteit waarmee ze zouden spreken. Want deze profeten geven hun woorden uit als goddelijke boodschappen. Juist daarom komt de formule 'woord van de Heer' (in de NBV vertaald met 'spreekt de Heer') hier zo ontzettend vaak voor (maar liefst 9x). Jeremia concludeert dan ook dat hun woorden niet alleen arrogant en aanmatigend zijn. Ze zijn onzinnig en voor het volk op geen enkele manier van nut (Jer 32:32). Ijdele hoop en chaos: dat is wat het brengt.

Herken je het al? Zie je hoe de scherpe woorden van Jeremia een heldere duiding geven aan de onrust waar ook wij vandaag mee te maken hebben? *In tijden van oorlog en crisis is de waarheid het eerste dat sneuvelt.* Een bekende uitspraak, die de laatste tijd steeds vaker opduikt. In alle berichten in de media die dagelijks op ons afkomen, merken we dat de waarheid op het spel staat. We worden overspoeld met berichten en foto's waarvan je je steeds moet afvragen uit welke bron ze komen, en vanuit welke autoriteit er gesproken wordt. Is het echt betrouwbaar, of is het bewerkt door AI? Hoe vaak is het de afgelopen tijd niet gebeurd dat ook kwaliteitskranten moeten toegeven dat ze een foto te gemakkelijk overnamen, en dat daarbij belangrijke context achterwege werd gelaten? Een duiding achteraf is vaak een doekje voor het bloeden. Want binnen enkele uren is een halve waarheid al over de hele wereld verspreid. Fake news, voorspellingen die vooral het hart van machthebbers blootleggen. Wat Jeremia hier allemaal zegt staat echt niet zo ver van ons af.

In vers 28 en 29 gebruikt Jeremia een belangrijk beeld. Valse profetie verhoudt zich tot het ware Godswoord zoals stro tot koren. Het voedt niet, maar wordt door de wind weggeblazen (vgl. Ps 1:4). Het kan kort duren of lang. Maar het wordt vanzelf ontmaskerd. En dan zegt God opeens:

*Is mijn woord niet als een vuur,
als een hamer die een rots verbrijzeld?*
Jer 23:29

Vuur is in de Bijbel een belangrijk beeld voor de aanwezigheid van God. Denk maar aan het brandende braambos, aan de vuurkolom die de Israëlieten de weg wees in de woestijn, of de vuurtongen met Pinksteren. Vuur heeft altijd iets dubbels: je kunt je eraan warmen, maar je kunt je er ook vreselijk aan verbranden. Vuur is in de Bijbel niet alleen beeld van Gods liefde, maar ook van Gods gerechtigheid. Vuur heeft niet alleen iets aanstekelijks, het heeft ook een zuiverende en transformerende werking. IJzererts wordt tot een hoge temperatuur verwarmd, zodat het buigzaam wordt en je ermee kunt werken. Zo is het ook met het koninkrijk van God. Door zijn Geest zuivert God uit wat onwaar is, en buigt Hij recht wat krom is.

Bij Jezus zien we hetzelfde diepe en intense verlangen naar rechtvaardigheid. 'Ik ben gekomen om op aarde vuur te ontsteken en wat zou Ik graag willen dat het al brandde' (Lc 12:49). Wanneer Jezus zo fel wordt, dan gaat het om het koninkrijk van God. Net als Jeremia wordt Jezus moedeloos van de blindheid van de mensen. Hij verwijt hun dat ze wel kunnen zien wanneer de wolken en de wind regen aankondigen, maar hun ogen sluiten voor de tekenen van de tijd. Voor het onrecht dat doorgaat, de machten die zich roeren. Jezus ziet helder welke weg voor Hem ligt, en dat ook Hij het lot moet ondergaan van Israëls profeten. Jezus heeft het over 'een doop waarmee hij gedoopt moet worden' (Lc 12:50). Hiermee verwijst Jezus niet naar de doop met de heilige Geest. Het woord 'dopen' kan ook verwijzen naar naderend onheil dat je overspoelt. Jezus doelt hier op zijn kruisdood. Steeds zien we bij Jezus hoe Hij gericht is op vrede. Wanneer Hij zijn leerlingen twee aan twee uitzendt is dat het eerste wat ze moeten zeggen: 'vrede aan dit huis' (Lc 10:5). En ook bij de menigte leeft die verwachting.

Maar Jezus waarschuwt hen. Want hij voorziet dat zijn boodschap ook verdeeldheid zal brengen en dat familieleden tegenover elkaar komen te staan: een vader tegenover zijn zoon, een moeder tegenover haar dochter, een schoonmoeder tegenover haar schoondochter. In de tijd van Jezus was het de gewoonte dat het hele huisgezin de vader volgde als hoofd van het gezin. Als hij een andere weg in sloeg, ging het hele gezin mee. Maar wat doe je als de woorden van Jezus je zo diep raken dat je wel een keuze moet maken? Ben je dan bereid om een nieuwe weg in te slaan, om oude ideeën achter je te laten?

Durf je Jezus te volgen op zijn weg? Ben je bereid om je in te zetten voor Gods toekomstige wereld, zonder te weten wat het zal opleveren? Het staat haaks op onze geïndividualiseerde samenleving waar maakbaarheid en succes zo belangrijk zijn geworden. In ons leven overkomt ons van alles. Goede maar ook kwade dingen. Maar steeds is er die uitnodiging: Wil je mij volgen? Wil je luisteren naar mijn stem? Jeremia en Jezus roepen ons op om eigenwijs op weg te gaan. Om waakzaam te zijn en de tekenen van de tijd goed te lezen. Om vrede, waarheid en licht te zijn in een verdeelde wereld, waar waarheid en recht steeds onder druk staan. Om zo op weg te gaan met alles wie wij zijn in het vertrouwen dat God erbij is. Want Hij is een God van ver en dichtbij. Overal is Hij aanwezig en ook ons zal Hij wel de weg wijzen, wat ons ook gebeuren mag. Gelukkig maar! Laat je dus voeden door Gods wijsheid. Laat Gods visioen je droom zijn. En ga op weg, in het vertrouwen dat Hij erbij is.

Amen.